

lyi . . .) alapján Barabást elképzeljük. Ferenczi Jenő becsülettel szolgálta ezt a rendezői elképzelést, amely színészi-emberi alkatához is közelebb áll, mint a hősszerep. Az előadás harmadik főszereplője Misi bohóc, akit Bakota Árpád színesen, jellemábrázoló erővel játszik, a szerepnek és a belőle levonható tanulságnak megfelelően tragikomikusra hangolva. Ha jelenése van, érezhető a jelenléte, különben észrevétlen, kívül marad a cselekményen, ezért látszik teljesítménye is hullámzósnak. Marosi sokarcú, többfunkciójú szerepét esetről esetre pontos ábrázoló-erővel Venczel Valentin formázza meg. F. Várady Hajnalka Nánási Piriben az emberi vonások hiteles rajzára törekszik, sikerrel. Többszöri megnézés után sem vagyok azonban tisztában a darabbeli zsidóvicc-epizóddal. Míg Nánási Piri meséli a füstté vált zsidókról szóló „viccet”, a háttérben levő vászonra a náci táborok elevenholt csontvázait halomra dobáló jelenet látható. A színész nő kétségbeejtően, drámai hangon mondja a „viccet”. A jelenet döbbenetes. Elsősorban a filmrészlet teszi ilyenné. Számomra tisztázatlan azonban, kell-e a vetítés, amely önmagában kétségtelenül hatásos, letaglóz, de épp ezért túlbeszéli a szöveget, vagy esetleg ellenpontoszó meg gondolásból a viccet nem drámai erővel, hanem viccként kellene mesélni. A választ csak mind a két változat kipróbálása adhatná meg. Littkéné Ladik Katalin, aki merev testtartással, a zavart tekintettel képzei a munkásasszony megjelenítését, de inkább egysíkú, mint hiteles lesz. A Novotnit játszó színész a hűzások áldozata, Páस्थ्य Mátyás is ezért marad a körön kívül. Két jelenete van özv. Barabásnéként Romhányi Ibinek, főleg a másodikban próbálkozik a drámai helyzetből adódó jellemábrázolással, sikerrel. Sztella, A Mester asszisztense, Ábrahám Irén, megbízható, pontos.

GEROLD László

TELEVÍZIÓ

EMELKEDŐ SZÍNVONAL

Az ideai tévészemle művészeti műsorairól

A tévésociológia régi igazságként emlegeti, hogy a képernyő minden műfaját a műsorfolyam egészében kell látni, mert — bármennyire is eltérőek legyenek egymástól az egyes műsorszámok — a néző az adásokat összességükben érzékeli és éli át. Nem mindegy tehát, mi mit követ, hogyan épül fel a napi program egésze, mi és hol kap benne hangsúlyt stb. Ennek a tévés axiómának a jegyében alkották meg az idén

stúdióink azokat a négy-öt órás „tömböket”, amelyekkel a jugoszláv tévéhálózat szokásos novemberi vetélkedőjén szerepeltek. A félórás híradó és három hírmagyarázat volt mindenki számára a „kötelező gyakorlat”, a műsoridő legnagyobb részével pedig szabadon rendelkezhetek. Föltétlenül csak azt szabták meg, hogy az adás bemutató jellegű legyen, elkerülve a régebbi gyakorlatot, hogy már „kipróbált” adásokkal töltsék ki a rendelkezésre álló időt. Ezzel természetesen a közönség nyert legtöbbet, amely csak ritkán kíváncsi ismétlésekre, a tévétől is mindig újat, addig nem látottat követel. A szabad kéz elve végül is azt eredményezte, hogy egyes stúdiók például a külpolitikát (újvidéki), mások a dokumentumműsorokat (Szarajevó, Titograd, Priština), ismét mások pedig a szórakoztatást (Belgrád) helyezték előtérbe, attól függően nyilván, milyen műfajból volt több versenyképes adásuk, és mi illett bele abba a bizonyos tömbbe.

A kritikusknak nyilván azt kellene kielemeznie, milyenek is voltak ezek a blokkok, mi volt jó, vagy kevésbé sikerült, és mi hullott bele az átlagosság, sajnos, igen nagy szakadékába. Nos, töredelmesen be kell vallanom, bár sok órát töltöttem a képernyő előtt, képtelen voltam nyolc napon keresztül éjfélig figyelni és jegyzetelni. Főleg figyelni az olyan jellegű adásokat, amelyekhez nincs affinitásom, amelyek már az első perctől unalmasaknak tűnnek, vagy éppenséggel nem érdekelnek. Azt hiszem, ezzel minden tévénező így van. Közben arra is gondoltam, hogy a tévénezésbe is bele lehetne háborodni. Sőt, az örületbe lehetne kergetni az embert, mint azokat az elítélteket, akiknek ütemesen csöpögtették fejükre a vizet. Mennyi erőszak, mennyi brutalitás!

Szóval, szelektálok a műsorokat, mint ahogy nyilván minden tévénező is azt teszi, s még így azokra az egy órákra sem voltam mentes a szokásos zavaroktól, a megcsörrenő telefontól, a szomszédlakás zajától, és még a gyerekek leckéjébe is bele kellett pillantani tévészés közben.

A szelektálás közben valószínűleg sok mindenről lemaradtam, sok jó tévés ötletéről is bizonyára, de volt, amit „kifogtam”. Már az első versenynapon — bár nem vagyok rendszeres játékos — kitöltöttem lottószelvényem, mert az újvidéki híroladról átkapcsolva a titogradira láttam azt a halom pénzt, amit ismeretlen honfitársunk nyert a legutóbbi fordulóban. A televízió híradásai nem is a nyertest keresték, hanem egyenesen a bankba mentek, és ezrekből bálába rakták a nyereményt: azt a régi négymilliárdot, amelyért a nyertesnek majd háromtonnás teherautóval kellene a bank elé állítania, ha el kívánná szállítani. Aztán megvizsgálták a nyertest és bennünket, nézőket is, hogy a nyeremény hazaszállításához kisebb teherautó is elegendő, mert egytonnányit adók címén tartanak vissza. És láttuk, mennyi az a majd egyharmad is! A példát csupán azért említem, mert jelzi, hogy a verseny idején bizonyá-

ra nagyobb figyelemmel, több ötlettel készültek a műsor adásai, mint a szokványos napiak. Ha más nem, már ez is igazolta a fesztivált.

Szóval, a magam számára ismét csak a művészeti adások megtekintését tettem kötelezővé, minthogy most már megrögzötten csupán ezektől várom el az értékinformációkat, azt a többletet, amely a tévéjátékokat megkülönbözteti még a legjobb riporttól, dokumentumműsörtől, tudományos vagy ismeretterjesztő adásoktól is. S ezúttal kevésbé csalódtam, mint az elmúlt évek során, vagy annak idején a portorozi fesztiválokon. Mert a művészeti műsorok terén most volt kínálat, sőt több egészen színvonalas megvalósítás is. Még a műfaji megoszlásra sem lehet panaszunk. Láttunk történeti tárgyú dráma(részletet), társadalmi valóságunkat elemző tévéjátékot, sőt jó szatíra és vígjáték is volt. Kőrsetánkat kezdjük ez utóbbiakkal, mert a könnyebb műfaj már régen hiánycikk a tévén. *Dekna még nem halt meg, és nem tudjuk, mikor fog,* ezt a kissé furcsa és morbid címet viselte Miodrag Karadžić szövege, amelyet Živko Nikolić rendezett. Maga a darab egy apró ötletre és arra a Crna Gora-i hagyományra épül, hogy ott az idősebb szavát mindenkor tisztelni kell. De itt e hagyomány dramaturgiai funkcióit kapott: csak az állandó fölülbírálás viheti tovább a cselekményt a végkifejlet felé. Az apa Belgrádban tanuló fiának szánt féloldalas levélből és a borítékba csúsztatott három piroshasúból — a nagy- és dédszülők jóvoltából — terjedelmes, immár nemcsak levelet, hanem sonkát, túrórt és diót is bőven tartalmazó csomag lesz, benne egy egész köteg pénzzel. S mire a csomag elindulna a címzetthez, megérkezik valahonnan a család számára ismeretlen Münchenből, a leendő „doktor úr” levele. Kitudódik: a csomagkészítők szeme fénye már hónapok óta tányérokat mosogat. Eleinte vontatottnak, sőt néha kissé unalmasnak is tűnt a szatíra, de a rendezőnek sikerült fokoznia a hatást, s végül még meg is nevetetett.

A műfaj másik élvezhető darabját a zágrábi stúdióból láttuk. Vanča Kljaković szövegíró és rendező a *Kereskedők és szeretők*ben századvégi polgári családba kalauzol bennünket. Könnyedén, a mesterség fortélyait kitűnően ismerve állítja be a szokásos szerelmi háromszöget. Afféle franciás vaudeville-t láttunk, fordulatokkal, poénokkal és egy kis politikával (monarchiaellenességgel) fűszerezve. A darab problémaköre elcsépett, de felépítése jó, légköre pedig már-már krležás. A századelő iparosodó, polgárosodó Zágrábja: a sörgyártulajdonos és a vásárra érkező húsgyárügynök versengése a kacér titkárnő kegyeiért. S közben kibontakozik a horvát főváros akkori társadalmának fonákága. Hogy nem banalizálódott és nem laposodott egyszerű szerelmi sztorivá a vígjáték, a szerző érdeme, aki típusokat alkot, s ehhez kitűnő színész-hármast talált Ksenija Pajić, Branislav Lečić és Zlatko Vitez személyében. Játékuk helyenként sziporkázott, s így kerekedett művészivé az előadás.

Nem tudom, mennyire szerencsés megoldás sorozatból kiragadni, ön-állósítani egy-egy részt, akár versenyműsorként is. Ilyenkor vagy az eleje vagy a vége, de mindenképpen hiányzik valami. Tavaly a zágrábiai az éppen most futó Vučjak egy részletét mutatták be, most pedig a ljubljanaiak a Primož Trubarról készült ciklusuk bevezető részét. Drago Jančar szövegkönyvíró és Andrej Stojan rendező nyolcrészes tévéfilmet készített Primož Trubarról halála 400. évfordulóján. Trubar a szlovén írásbeliség megteremtője, s kétségkívül a reformáció nagy alakja. Hányatott élete, üldöztetése, száműzetése és mindenekelőtt nagy a szlovén népi irodalomért, az irodalmi nyelvért bizonyára elegendő „anyagot” nyújt a rendezőnek bemutatására. Legalábbis erre enged következtetni az első rész, amelyben Trubart fölszentelik, majd bomlasztónak vélt tevékenysége miatt ide-oda helyezgetik, mígnem tübingeni száműzetésbe kényszerítik. Az első rész láttán féld azonban, hogy a sorozaton a felszínesség uralkodik el, s még Podle Bibič jó játéka nyomán sem lesz belőle igazi lélektani dráma, holott, mintha ennek megteremtése lebegett volna az alkotók szeme előtt. Nem kielégítő a lelki és társadalmi motiváció, de bízhatunk benne, hogy a „nekifutás” után elmélyül Trubar küldetésének ábrázolása.

Pszichológiai dráma Ademir Kenović rendező és Ranko Božić szövegéből készült tévéjáték *Az egy kis emberség*, amelyben a helyi színek és szokások (mint a titogradiaknál) jutnak kifejezésre. Olyan boszniai faluban vagyunk, ahol a Tuzlára utazás is már egyenlő a világot látással. A tévéfilm központi cselekménye a tizenöt éves fiatal hős nőszülése. Haldokló anyja utolsó kívánsága teljesül ezzel az esküvővel. Minden az adott közösség szabályai szerint történik, csupán mi lázadunk. S ebben van a mű erénye: állásfoglalásra készlet. A műgonddal épített darabnak megvan a maga belső kohéziója, s csupán afelől hagy kételyt, hogy játék- vagy dokumentumfilm-e. Fölfogható fikciónak is, de az idő és hely megjelölése azt sugallja: elsősorban dokumentumról van szó.

A tévéfilm és a dokumentumfilm határmezsgyéjén jár Želimir Žilnik két alkotása is, amelyet a belgrádi, illetve az újvidéki tévé részére forgatott. Számomra az izgalmasabb a Miroslav Mandić forgatókönyvére készített *Jó reggelt, Belgrád!*, amelybe beleszötte a nem nagy sikerű *Szép nők sétálnak a városban* című játékfilmjének részleteit is. Bár ez nem annyira lényeges, mint az, hogy a film gyártásvezetőjének viszontagságaiból (Snežana Nikšić meggyőző alakítása) farag drámát, azzal, hogy bíróságra idézi, mert nem tud elszámolni a forgatáshoz igényelt pénzzel. A darab társadalmi mondanivalója érdekelte Žilniket, ezt domborította ki. Hasonló hangvételű a *Megtévedt báránykák* is, ahol elesett emberek életét ábrázolva beszél társadalmi valóságunkról, s míg erre a kosárfonó élete munkája és nem utolsósorban személye kellő támpontot ad, addig,

érzésem szerint, az özvegy paraszt és a végül mérget ivó, félnótás nő esete már kevésbé, mert nincs kidolgozva, nyers marad.

E tévéjátékok és filmek láttán azt mondhatjuk, az idei szemle színvonalas volt, sikeresebb produkciók születtek, mint az elmúlt években. Minden dráma, legyen az történeti vagy mai tárgyú, részint tartalmazta szellemi, gondolkozás-, életmódbeli s viselkedési normáinkat is. Többé-kevésbé biztos kézzel készült művek kerültek közönség elé, ami nem is kis eredmény.

BORDÁS Győző

RÁDIÓ

DON JUAN UTOLSÓ KALANDJA

Könnyed, esetleg kimondottan groteszk művekről szólva marcona kritikusok számtalan esetben felróják a komoly, mélyenszántó mondani-való hiányát. Meglehet, hogy igénytelen vagyok, de néha kimondottan szeretem a semmi különöset nem mondó, ám annál ötletgazdagabb, leleményesebb, nyelvi játékokat. Szeretem például Karinthy és Kosztolányi költői bolondozásait, játékos sorait. Hiába, alkalmanként még a legnagyobb írók is szeretnek játszani, és ez, úgy hiszem, megbocsátható.

A fentiek szellemében tehát nem a mélyenszántó gondolatok tobzódását hiányolom Kopeczky László *Don Juan utolsó kalandja* című, rádióra átdolgozott verses komédiájából, noha ez is hiányzik belőle, hanem azt, hogy a cselekménye is meglehetősen soványka, megkockázathatnánk azt is, hogy enyhén bárgyú, vagy közönséges.

Félreértés ne essék, ez a Don Juan, azzal a Don Juannal nem áll rokonságban. Abban az ember felfedezni vél némi dinamikát és rendkívüliséget, sőt kétségtelen bizonyos nagysága is, amely a körülményektől függően rokon- vagy ellenszenvet vált ki belőlünk. Nos, ez a Don Juan az a köztudatban élő Don Juan, aki foglalkozására és emberi magatartására nézve is kizárólag a szoknyapeccsére van berendezkedve. Különben éppenséggel szánalmas és pipogya, s tulajdonképpen a

Don Juan utolsó kalandja. Kopeczky László verses komédiája. Rádióra átdolgozta és rendezte: Solymosy Ottó. Szereplők: dr. Galba: Sinkó László, Hircan: Márton András, Oiselle: Olábföldi Éva, Fülöp Zsigmond, Kautzky József, Mihályi Győző, Kállai Ferenc, Timár Béla, Váradi Hédi, Bencze Ilona, Zolnai Zsuzsa, Timár Éva és Don Juan szerepében Tahí Tóth László. Hangfelvétel: Varga Károly, Nyíró Zsuzsa. A rendező munkatársa: Meszéna Mariann. Zenei munkatárs: Troszt Margit. Dramaturg: Sumonyi Papp Zoltán. Zeneszerző: Novák János.